

Tuli taevast

Lennuvägi. Kõikvõimas saksa lennuvägi. Just nemad hävitasid tuhanded nõukogude tankid, panid kõik autotsisternid põlema, pommitasid puruks 6700 vagunit laskemoonaga, hävitasid 60 ringkonnaladu kütuse ja mürskudega, „andsid kõvasti pihta“ 36.ratsaväediviisile ja „purustasid“ 6.ratsaväediviisi ning jõudsid seejuures veel „tulistada praktiliselt iga meie masinat“ (niimoodi väitis oma kohtuistungi lõpukõnes 4.Arme juhataja Korobkov) ja segada oma müraga Boldini telefonikõnet, nii et ta ei saanudki käske anda jne, jne, jne...

Iga kord, kui meie „sõjaajaloolastel“ tuli selgitada järjekordset hävingut, käskude mittetäitmist, inimeste ja tehnika kaotust, plaanide tuksikeeramist, ilmus **TEMA** – „hävimatu ja legendaarne saksa lennuvägi“!

Kõikide sõja algust puudutavate müütide seas on see legend kõige absurdsem ja samaaegselt kõige püsivam. Iga Mariaivanovna järjekordsest uuema ajaloo kateedrist, kes ei tee vahet padrunile ja pontoonil ning soomukil ja roomikul, räägib oma üliõpilastele sellest, et „saksa lennuvägi haaras sõja esimestest päevadest alates ülevõimu õhus“ ning ta räägib sellest samasuguse kõigutamatu enesekindlusega, nagu ta seletab oma lastelastele, et nad peavad oma isa ja ema sõna kuulama.

Võidelda ületõelise väärarusaamaga on raske, kuid püüame siiski.

Alguseks kuulame inimesi, kes teadsid sõda ja lennuväge mitte ainult kuulujutu järgi, vaid enda kogemustest:

„...25. juunil tegid nõukogude 11. ja 6. mehhaniseeritud korpused vasturünnaku Grodno rajoonis. Mogiljovist helistati, et meie diviis võtaks kogu oma koosseisus osa sellest operatsioonist. Öhtul meie juurde saabunud rindestaabi esindajalt sain ma teada, et peale meie osalevad vasturünnaku toetamises 12.PLD ja 43.HLD polgud ja ka 3.KPLK, mida juhatas polkovnik N.S.Skripko (praegune lennuväemarsal), lennukid. Sellel rindelõigul sooritasid meie lendurid tol korral 780 lahingulendu, hävitasid kuni 30 tanki, 16 suurtükki ja kuni 60 veoautot elavjõuga. Edu innustas meid...“ (Polõnin F.P. „Lahingumarsruudid“)

Mille poolest on see tunnistus tähelepanuväärne? Mitte ainult selle poolest, et (nagu välja tuli) mitte ainult saksa lennuvägi ei rippunud Boldini RMG mittetoimunud vastulöögi piirkonna taevas, vaid peamiselt just viimase fraasi tõttu.

30 tanki ja 60 veoauto hävitamist 780 lahingulennuga hinnati memuaaride autori poolt suureks, innustavaks eduks! Seejuures ei tasu unustada, et need arvud on laest võetud s.o lendurite ettekannetest, mitte aga saksa diviiside kaotuste žurnaalistest. Selliste ettekannete „usaldusväärsus“ on õhujõudude ajaloolastele hästi teada. Vaenlase reaalsed kaotused olid muidugi vähemalt kaks korda väiksemad. Ja sellist tulemust hinnati suureks eduks? Kes see autor selline on? Äkki sai ta lennuväe lahingutegevusest veelgi halvemini aru kui Mariaivanovna?

Nõukogude Liidu Kangelane, 13.Pommituslennuväe diviisi (13.PLD) komandör kindralmajor F.P.Polõnin sai veel enne Teist Maailmasõda kogu lennundusmaailmas kuulsaks. Tõsi küll, vastavalt sellal Nõukogude Liidus kehtinud ülisalastatuse normidele, teati Polõninit umbisikuliselt ja ilma perekonnanimeta, lihtsalt kui „sellesama“ pommituskoondise komandöri, kes pommitas 23. veebruaril 1938. aastal Jaapani lennuväebaasi Taivanil.

Enneolematu 800 km pikkune reid jaapanlaste poolt hõivatud Hiina territooriumi kohal organiseeriti ja viidi Polõnini poolt ellu niimoodi, et jaapani õhutõrje mitte ainult ei suutnud osutada mingit vastutegevust, vaid isegi ei avastanud 28 nõukogude pommituslennuki ülelendu.

Pärast sõda Hiinas, kus Polõnin osales vaheaegadega alates 1933. aastast, sai temast Soome sõja ajal 13.Arme õhujõudude juhataja. Selle sõja jooksul sooritas nõukogude lennuvägi (mille arvukus tollel sõjatandril ületas 1940.a. kevadel 3200 lennukit) 84 tuhat lahingulendu. See arv on võrreldav Suure Isamaasõja suurimate lahingute ajal toimunud väljalendude arvuga (Kurski lahing – 118 tuhat väljalendu 5. juulist kuni 23. augustini 1943.a. ja Stalingradi lahing – 114 tuhat väljalendu 1942.a juulist kuni 1943.a. veebruarini).

22. juunil 1941.a alanud sõda oli Polõninile järjekorras juba kolmas ning vaevalt oli ühelgi saksa pommituseskaadri komandöril sel ajal rohkem lahingukogemusi kui temal.

Nüüd loeme lehekülgi lennuväemarsali (neil päevil oli ta ülalmainitud 3.Kaugpommituslennuväe korpuse juhataja) N.S.Skripko mälestusteraamatust.

Juba 22. juuni hommikul kell 10 sai tema korpus käsu koondada kõik jõud vaenlase motoriseeritud kolonnide hävitamiseks Suvalki-Alituse rajoonis. Esimese pommilöögi vaenlase 3.tankigrupi vägede pihta andsid meie lendurid 22. juunil kell 15 h 40 min Merkine rajoonis. Kokku sooritati sellel päeval kolme pommitajate polgu (96., 207. ja 98.) poolt Hothi tankidiviiside pihta **poolteistsada** lahingulendu.

24. juunil, nagu kirjutab oma memuaarides N.S.Skripko, „jõi 3.KPLK ülesanne endiseks – hävitada Hothi grupi tanke ja motoriseeritud väeosi, mis tungisid peale Minski suunas“. Sellel päeval sooritasid tema lendurid **170 väljalendu**. 26. juunil, kui saksa tankid olid juba Minski põhjapoolsetes äärelinnades, sooritasid 3.KPLK lendurid 254 lahingulendu, toetades Minskit kaitsvaid laskurdiviise. Just sellel päeval, 26. juunil, sooritas Molodetšno-Minsk maanteel Radoškovitši rajoonis oma surematu kangelasteo kapten Nikolai Frantsevitš Gastello – 207.polgu 4.eskadriilli komandör, Halhin-Goli ja Soome sõja veteran.

Nagu me näeme, ei istunud nõukogude lennuvägi sugugi käed rüpes. Iga päev sooritati H.Hothi 3.tankigrupi motoriseeritud kolonnide pihta õhulööride andmiseks sadu väljalende, kuid see (Wehrmachti tankigrupp) ei kadunud kuhugi, vaid jätkas praktiliselt peatumatut edasitungimist. Peale selle pole Hothi memuaarides peaaegu mingeid jälgi nendest pommitamistest, välja arvatud üksainus fraas 24. juunil: „järgmistel päevadel vaenlase lennuväe tegevus aktiveerus“. Ja see ongi kõik. Halbade teede, tolm, metsatulekahjude ja tugevate juulivihmade üle kaebab Hoth palju sagedamini ja valjemalt.

Nõukogude kirjanike poolt kasvatatud lugeja sai juba kõigest aru. Lennukid olid meil ju „lootusetult vananenud kirstud“, lendurid – „kuuetunnise lennukogemusega“ (ainult Polõnin oskas nähtavasti lennata, aga ka tema ei lennanud ju ise, vaid kamandas teisi) – vaat sellepärast ei avaldanudki nõukogude lennuväe löögid Hothile suurt muljet.

Tõe huvides tuleb märkida, et ka inimesed, kellel olid suured tähted pagunitel, arvasid nõukogude lennuväe efektiivsuse kohta sõja algul niimoodi. Näiteks märgiti Peakorteri direktiivis Nr.00285 11. juulist 1941.a, et „meie lennuvägi tegutses peamiselt sakslaste tanki- ja mehhaniseeritud vägede vastu. Lahingusse tankidega astusid sajad lennukid, kuid vajalikku efekti ei saavutatud, kuna need rünnakud tankide vastu olid halvasti organiseeritud“. Sellele direktiivile kirjutas alla Kindralstaabi ülem Žukov.

Antud konkreetset juhul armeekindral Žukov eksis. „Vajaliku efekti“ puudumise põhjus ei olnud „halb organiseeritus“. Milles tuli veenduda juba pooleteise kuu pärast.

28. augustil 1941.a andis J.Stalin isiklikult korralduse (Käskkiri Nr.0077): „vaenlase tankigrupeeringu operatsiooni nurjamiseks Brjanski rindel läbi sooritada 28-31. august 1941.a operatsioon rinnete ja Kõrgema Ülemjuhatause reservi õhujõududega ...kokku peavad operatsioonis osalema 450 lahingulennukit...“

„Vaenlase tankigrupeeringu operatsioon“ – see oli seesama Guderiani 2.tankigrupi pööre Moskva suunalt Kiievi suunale, mille otstarbekohasuse üle vaidlesid oma memuaarides sõjajärgsetel aastatel kõik saksa ellujäänud kindralid.

Sm. Stalini korraldus täideti ja isegi ületati. Õhuoperatsioonis (tõenäoliselt kõige suurem ja õnnestunud sõja alguses) osales **464 lahingulennukit** (230 pommitajat, 55 ründelennukit, 179 hävitajat).

„Lurjus Guderiani“ (just nii iseloomustas vaenlast Brjanski rinde juhataja, Stalini lemmik kindralleitnant Jerjomenko) hävitamise operatsiooni järgis Peakorter pingsa tähelepanuga. Õhujõudude tegevuse juhtimine tehti ülesandeks Punaarmee ÕJ juhataja asetäitjale kindralmajor I.F.Petrovile. 4. septembril 1941.a saatis Stalin Brjanski rindele sellise telegrammi:

„Brjansk. Jerjomenkole Petrovi jaoks. Lennuvägi tegutseb hästi... Soovin edu. Tervitage kõiki lendureid. J.Stalin“

5. septembril andis Peakorter Petrovi grupi käsutusse veel kaks ründelennuväepolku ja kaks hävituslennuväepolku. Ülesanne formuleeriti lühidalt: „purustada ja hävitada Guderian täielikult“

Operatsiooni 6 päevaga sooritas nõukogude lennuvägi umbes **4000 lahingulendu**.

Resultaat?

Isegi sellise massilise rünnakuga ei õnnestunud „purustada ja täielikult hävitada“. 2.tankigrupp lõi puruks Brjanski rinde väed, seejärel Edelarinde parema tiiva väed ja läbides lahingutega 300 km, sulges 15-17. septembril piiramisrõnga „Kiievi katla“ ümber. Peale selle pühendas „lurjus Guderian“ oma memuaaride seitsmeteistkümmel leheküljel, mis puudutasid 2.Tankigrupi läbimurret Edelarinde tagalasse, meie lennuväe tegevusele täpselt **kolm sõna** (eesti keeles kaks. – Tõlkija märkus):

„...29. augustil ründasid suured vaenlase jõud **lennuväe toetusel** lõunast ja läänest 24.tankikorpust. Korpus oli sunnitud peatama 3.tanki- ja 10.motoriseeritud diviisi pealetungi...“

„Kuidas siis nii? – hüüatab arusaamatuses lugeja, kes on harjunud sõda ette kujutama „juubeliks“ kirjutatud ajaleheartiklite järgi, kus N-polgu lendurid hävitavad saksa tanke üksteise järel nagu pähkleid. – Neli tuhat lahingulendu ilma märgatava resultaadita? See ei ole võimalik!“

Kuid kõik on üsna lihtne. Sest just niisugune oli tolle aja lennukite relvastuse reaalne efektiivsus. Juba järgmisel 1942. aastal, peale kogemuste omandamist, kirjutati see „efektiivsus“ konkreetsetesse numbritesse.

Punaarmee Õhujõudude peastaabi operatiivvalitsus määras 1942. aastal operatiivarvestustes ründelennuki IL-2 „lahinguvõimaluste normides“ kindlaks, et ühe kergetanki hävitamiseks on vaja 4-5 IL-2 lennukit, aga ühe keskmise Pz-III, Pz-IV ja StuG-III hävitamiseks läheb vaja juba **12-15** lahingulendu. Seega oleks 1941.a. suvel saksa tankigruppide hävitamiseks vaja olnud mitte sadu või tuhandeid, vaid **kümneid tuhandeid** hästi organiseeritud lahingulende! Kusjuures nende normide juures käis jutt spetsialiseeritud ründelennukist IL-2, mitte aga „horisontaalsest“ (nagu neid tol ajal nimetati) pommitajast SB või DB.

Isegi kulinaariatehnikumi lõpetajale peaks olema selge, et tanki hävitamiseks on vaja kõigepealt talle pihta saada, tabamise korral aga on vaja ka soomus läbistada ning veel niimoodi läbistada, et „soomusetagune mõju“ oleks küllaldane ekipaži ja mehhanismide hävitamiseks. Millega ja kuidas oleks seda saanud teha 1941.aasta lahingulennuk?

Alustame ülesandest number üks – sihtimisest.

Tankitõrjekahurit on igaüks näinud. Kui mitte lahinguväljal, siis vähemalt kultuuri- ja puhkepargis postamendil. Pikk-pikk toru (see on selleks, et mürsk kiirenduks torus kolmekordse helikiiruseni) toetub massiivsele teraslafetile. Suurema püsivuse saavutamiseks on see ehitis varustatud kahe pika „käpaga“, mis toetatakse enne laskmist maha. Suurtükimeeskonna sihtur muud ei teegi, kui suunab toru sihtmärgile optilise sihiku ja ka kahe rattakesega kruviga, mida niimoodi nimetataksegi - mikromeetritelisteks.

Agas vaat Samaara linna sissesõidul seisab pjedestaalil ründelennuk IL-2. Piloodikabiini mahub üks inimene. Peale sihtimise on tal lahingus ka palju muud tegevust: jalad on pöördetüüril, parem käsi hoiab lennukijuhist, vasak hoiab gaasihooba. Ei saagi aru, kuidas lendur seab propellerisammu, muudab ülelaaduri režiimi, sätib radiaatorikatet, jälgib olukorda õhus, annab käsklusi alluvatele (kui ta on lülikomandör) ning põikleb kõrvale õhutõrjekahurite tulest.

Kaks kiirlaskekahurit VJa-23 ei asu mitte massiivsel lafetil, vaid painduvas tiivas, mis õhuvoolus deformeerub. Sihtimine toimus „kogu korpusega“, esiklaasil olevate sihikumärkide järgi.

Kas üldse ongi võimalik sellises olukorras midagi tabada? On võimalik! Kuid väga-väga harva. Näiteks suutsid õhujõudude relvastuse TUI polügoonikatsetustel (s.o vaenlase vastutegevuse puudumise olukorras) „245.RLP kolm lahingukogemust omavat lendurit saavutada vaid 9 tabamust tanki pihta, kulutades kokku 300 ŠVAK-kahuri mürsku ja 1290 ŠKAS-kuulipilduja padrunit“.

Tabada tanki – see on alles algus. Vaja on ka tema soomust läbistada. Sellega oli veelgi rohkem probleeme. Eksperimentaalselt tehti kindlaks, et parimad tulemused saavutatakse laugel pikeerimisel 30 kraadise nurga all 500-700 meetri kõrgusel. Sellistes tingimustes läksid mürsud isegi tanki tabades peaaegu alati rikošetti.

„...polügoonikatsetel saadud 62-st tabamusest saksa keskmise tanki pihta oli ainult üks läbiv tabamus (10 cm paksuses soomuses), ühe mürsu südamik jäi soomusesse kinni, 27 tabasid käiguosa ja ei tekitanud olulisi kahjustusi, ülejäänud tabamused jätsid ainult mõlgid või andsid rikošeti...“

Kõige paremad (s.o minimaalselt resultatiivsed) tulemuseid saadi polügoonil **kergete** saksa tankide pihta tulistamises.

„...53-st tabamusest, mis saadi 15-ne rünnakuga, oli ainult 16-l juhul läbiv tabamus, 10-l juhul saadi rikošetid ja väikesed mõlgid, ülejäänud tabamused sattusid käiguosa pihta. Sealjuures ei tekitanud 23-mm mürsu tabamus käiguosas tankile kahjustusi...“

Kuid ka kergete tankide puhul „saadi kõik 16 soomustläbivat tabamust 5-10 kraadise nurga all pikeerides, 100 m kõrguselt, tuleavamise distants oli 300-400 m“.

Kuid sellistes oludes lüheneb tulistamise aeg ühe-kahe sekundini, mis oli keskmise kvalifikatsiooniga lendurite puhul vastuvõetamatu näitaja.

Mis moel siis Luftwaffe lendurid hävitasid 6. ja 11.MK tuhat tanki? Võib olla olid ainult meil sellised kehvad lennukid ja kahurid, aga sakslastel oli kõik hoopis teistsugused?

Täiesti õige. Sakslaste lennukikahuritel olid hoopis teistsugused parameetrid. Meie 23-mm Volkovi-Jartsevi kahuri taustal näeb sakslaste 1941.a juunis kasutatav MG-FF kahur välja nagu „Žaporožets“ („maanteemuhk“) „kuuesajase Mercedesi“ taustal.

Meie VJa-23 konstrueeriti juba algselt võitluseks kaitstud maapealsete sihtmärkidega. Üsna raske (lennunduse mõõdupuu kohaselt) 66-kilogrammiline kahur kiirendas **200 grammise mürsu kiiruseni 900 m/s**.

Saksa hävitajate ja ründelennukite relvastuses olev Šveitsi firma „Oerlikon“ kahur MG-FF oli palju väiksem ja kolm korda kergem. Kuid kõige hea eest tuleb maksta. „Oerlikoni“ kerge kaal saavutati väikese suudmeenergia tõttu (nii see kahur kui ka tema asemele tulnud „Mauseri“ MG-151 kujutasid endast suurekalibrilist kuulipildujat, mille 13-mm padrun pidi kiirendama 20-mm mürsku). „Oerlikoni“ soomust-

läbistav mürsk kaalus kõigest **115 grammi** ja tal oli algiirus kõigest **585 m/s** s.t. tal oli **neli korda väiksem** kineetiline energia, aga just selle arvelt toimubki soomuse läbistamine.

Volkovi ja Jartsevi poolt väljatöötatud „kuratlik relv“ oli oma ajast nii palju ees, et juba pärast sõda loodi VJa-23 ballistika ja padruni põhjal iseliikuvad õhutõrjeseadeldised, mis seniajani on paljude maade armeede relvastuses!

Muidugi ei piirdunud Teise Maailmasõja aegsete lahingulennukite relvastus ainult kergete väikese-kaliibriliste kahuritega. Olid ka veel erineva kaliibriga pommid (kõige levinumad olid 100-250 kg kaaluvad kildfugasspommid). Loomulikult piisas sellise pommi otsetabamusest, et viia rivist välja kerge või isegi keskmine tank (raske KV tank talus 4.TD komandöri Potaturtševi ettekande põhjal ka otsetabamusi). Ainult et kuidas saavutada mittejuhitavat pommi kasutades seda otsetabamust, kui sellist väikest ja liikuvat märklauda nagu tank oli isegi lennukikahurist raske tabada? Pommitamise täpsus tavaliste „horisontaalsete“ pommitajate (nagu neid nimetati erinevalt pikeerivatest pommitajatest) kasutamisel sõltus väga palju lennukõrgusest, nähtavusest ja ekipaži kvalifikatsioonist. Igal juhul peeti 200-300 meetrise läbimõõduga ringi tabamist suurepäraseks saavutuseks, mis polnud paljudele lenduritele jõukohane isegi õppepolügooni rahulikes tingimustes. Lahingus, vastase õhutõrjekahurite tule all, muutus kõik palju raskemaks. Näiteks osutusid nii saksa kui ka nõukogude pommitajate paljukordsed katsed sildade purustamiseks enamikul juhtumitel ebaõnnestunuks. Kuid isegi kõige väiksem raudteesild on palju kordi suurem kõige suuremast tankist. Pealegi seisab sild erinevalt tankist paigal ja ei liigu kuhugi.

Palju suurema pommitamistäpsuse saavutasid pikeerivad pommitajad. Vaieldamatult parimaks, õnnestunumaks selle klassi lennukiks oli saksa „Junkers-87“, see üldtuntud „Blitzkriegi“ sümbol, ilma milleta ei saa läbi ükski foto-kino-telesüžee sõja algusest. Kui seda piloteeris kogenud ja füüsiliselt vastupidav lendur (ülekoormus oli pikeeringust väljumisel 5-6 kordne), kindlustas Ju-87 pommitamistäpsuseks pluss-miinus 30 meetrit.

See oli suurepärase näitaja – võitluseks vaenlase jalaväe, suurtükiväe ja autokolonnide vastu. Kuid keskmise tanki (rääkimata raskest KV-st tema 90 mm soomusega) hävitamiseks ei piisanud pommitabamusest 30 meetri kaugusele. Vaja oli just otsetabamust, mida isegi pikeeriv „Junkers“ saavutas vaid haruldase vedamise korral. See sai ka kinnitust saksa lendurite ettekannete läbi:

*„...4. oktoobri jooksul sooritasid Ju-87-d Brjanski - Spass-Demjanski rajoonis **202 lahingulendu**, hävitasid **22 tanki**, 450 autot ja 3 kütusehoidlat... 7. oktoobril ründasid StG2 Ju-87-d 25-30 lennukiliste gruppidega ümberpiiratud väeosi ... ühe päeva jooksul hävitasid nad umbes **20 tanki**, 34 suurtükki ja umbes 650 autot...“*

Nende arvude usaldusväärsus on väike nagu enamusel sellistel sõjaaja ettekannetel (juurdekirjutused vohasid Luftwaffes võimsalt), kuid tasub pöörata tähelepanu ettekandes toodud hävitatud tankide ja autode vahekorrale.

Teine Maailmasõda oli tankisõda. Ning mõlemad pooled püüdsid loomulikult oma lennuväe „tankivastaseid võimalusi“ suurendada.

Kurski lahingu alguseks oli Nõukogude Liidus konstrueeritud ja seeriatootmisse lastud PTAB lennukipommid: väike (1,5 kg) tankivastane kumulatiivne lennukipomm, mis suutis läbi põletada 60-mm soomusest (need konstrueeriti TseKB-22-s I.A.Larionovi juhtimisel). Samuti oli välja töötatud nende lahingulise kasutamise taktika. Ründelennuki IL-2 võttis lennule kaasa 192 PTAB-i, need asusid neljas kassetis (48 tk igaühes). 200 meetri kõrguselt heites oli kaetud 15x190 m suurune ala, kus teoreetiliselt garanteeriti igasuguse Wehrmachti soomustehnika hävitamine.

Sakslased läksid hoopis teist teed. Nad võtsid pikkerivalt pommitajalt Ju-87 maha kõik pommihooldjad ja riputasid kere alla tohtu suure (lennunduse mõistes) 37-mm õhutõrjekahuri „Flak-18“, mis teoreetiliselt suutis spetsiaalse volframkarbiidist südamikuga mürsuga läbistada nõukogude T-34 soomuse.

Orjoli ja Kurski all puhkenud hiigelheitluse esimestel päevadel kandsid mõlemad pooled ette enneolematust edust uue relvastuse kasutamisel.

7. juulil sooritasid Kurski kaarel olnud kolm pikeerijate eskaadrit (StG1, StG2, StG77) 946 lahingulendu, hävitades seejuures 44 nõukogude tanki, 20 suurtükki ja 50 autot.

8. juulil hävitasid saksa ründelennukid 889 lahingulennuga 88 tanki, 5 suurtükki ja 40 autot. Sel moel jõudis see sõja jooksul rekordiline „tankitõrjelennuväe“ efektiivsus nõukogude näitajateni – **10 lendu ühe tanki hävitamiseks**.

Massiline ja taktikaliselt ootamatu PTAB-de kasutamine andis (ettekannete põhjal!) veelgi vapustavaid tulemusi. 3. ja 9. lennuväekorpuse ründelendurid kandsid 6. juuli õhtuks ette kuni 90 ühiku soomustehnika hävitamisest või vigastamisest PTAB-dega. 7. juuli hommikul andis 1.ründelennuväe korpus

Obojani suunal kahe grupi lennukitega (vastavalt 46 ja 33 lennukit) löögi väga suure (kuni 350 ühikut) vaenlase tankikogumi pihta.

Aerofotode dešifreerimine näitas lahinguväljal **200 (!!!)** pihtasaanut saksa tanki ja liikursuurtükki. Teiste ettekannete põhjal olevat SS tankidiviis „Totenkopf“ kaotanud õhulööride tagajärjel üle 270 ühiku soomustehnikat (tankid, liikursuurtükid, soomukid). Tõsi küll, kokku oli selles diviisis enne Kurski lahingu algust 130 tanki, neist 12 „Tiigrit“.

Vähendades neis ettekannetes toodud arve 4-5 korda (muidu peaksime tunnistama, et Prohhorovka tankilahingus osalesid mõlemal poolel ainult tankide viirastused), jõuame me järeldusele, et lennuväe resultatiivsus võitluses tankide vastu oli sõja lõpuks tunduvalt tõusnud. Kuid murrang lennuki ja soomuse vahelises võitluses oli veel väga kaugel.

Esimesest šokist toibudes hakkasid saksa tankistid tegutsema rohkem hajutatud rännaku- ja lahingurivistuses, mis vähendas kohe PTAB-de efektiivsust.

Aga saksa „imerelv“ (pikereiv lennuk õhutõrjekahuriga pardal) nõudis väga hea lennu- (pikereimisest tuli väljuda 400-500 m kõrgusel s.o kaks-kolm sekundit enne maaga kokkupõrkamist) ja laskeettevalmistusega pilooti. Seepärast ei panegi meid imestama see fakt, et nõukogude keskmiste tankide kaotuse jagunesid sõjaaastatel järgmiselt: **vaenlase suurtükitele läbi – 88 %, miinidest – 8 % ja lennuväe tegevuse tõttu – vaid 4 % !**

Oli vaja kardinaalset muudatust lennuväe relvastuses ja tehnikas (mis oli seotud helikopteri ja juhitavate raketide ilmumisega), enne kui lennuvägi sai tankivägede kõige ohtlikumaks vaenlaseks. Kuid see on juba teise epohhi teiste sõdade teine ajalugu...

Aga 1941. aasta juunis oli ainukeseks viisiks suurendada õhurünnakute efektiivsust tankide vastu **tohtu jõudude kontsentreerimine ja massiline kasutamine**. Sellise massilise kasutamise näiteks oligi Polõnini poolt kirjeldatud 26. juuni sündmused, kus Wehrmachti 3.tankigrupi vastu saadeti korraga viis lennuväediviisi! Ja sellel päeval saavutatud resultaati – 30 hävitatud saksa tanki – võib tõepoolest lugeda suureks eduks. Sama suureks eduks, mida märkis ära Stalin ise oma telegrammiga, võib lugeda Brjanski rinde juhataja Jerjomenko ettekannet, mille kohaselt hävitati „100 tanki, üle 800 auto, 290 vankrit, 20 soomusautot“ ülalkirjeldatud suurimas Punaarmee õhujõudude operatsioonis. Tõenäoliselt peitub selle ettekande ülespühitud arvude taga siiski Guderiani tankigrupi mõnekümne tanki ja auto hävitamine...

Lõpetades selle sunnitult pikavõitu kõrvalekaldumise peateemast, lähme peamise küsimuse juurde: missuguseid lennuväe jõude sai vaenlane „massiliselt“ kasutada Boldini RMG-sse kuulunud tankide vastu?

Tuntud saksa punktuaalsus kergendas tunduvalt tulevaste ajaloolaste tööd. Saksamaa õhujõudude koosseis, dislokatsioon ja tehniline seisukord on üles märgitud lausa päevade kaupa.

Niisiis, armeegrupi „Mitte“ vasakul (põhja) tiival (Vilnius-Grodno vööndis) toetas 3.tankigrupi ja 9.Armee pealetungi õhust Luftwaffe 8.lennuväekorpuse, mida juhatas kindral V.Richthofen. Ütleme kohe välja, et tegemist oli ühe kõige parema, kogenuma ja kuulsama Luftwaffe väekoondisega. 8.korpuse koosseisu kuuluvad lennugrupid sõdisid sõja esimesest päevast alates, osaledes Poola ja Prantsusmaa kampaanias, „Lahingus Britannia pärast“ ja Kreeta lahingus. Idarindele paisati nad Vahemere lahingutandril praktiliselt viimastel päevadel enne sissetungi algust.

Kõik see on tõsi. Täpsemalt öeldes – osa tõest.

Teine osa, mille nõukogude „ajaloolased“ alati unustasid, seisneb selles, et kuudepikkused vahetpidamatud võitlused tõid kaasa mõõdapäasemat tagajärjed lennukite tehnilise seisukorra ja arvu suhtes.

Konkreetses arves nägi see välja niimoodi. 8.lennuväekorpuse pommituslennuvägi koosnes kolmest „horisontaalsete“ pommitajate lennugrupist (I/KG2, III/KG2, III/KG3). Luftwaffe lennugrupis oli ette nähtud 40 lennukit, kuid 1941.a 24. juuni hommikuks oli neis kolmes grupis lennukorras vastavalt 21, 23 ja 18 lennukit. Arvestades ka nelja komandörlennukit, sai 8.LK sellel päeval õhku tõsta **66 pommitajat**. Kusjuures need olid vananenud ja juba tootmisest maha võetud „Dornier“ Do-17Z pommitajad.

Luftwaffe 8.LK peamise löögijõu moodustasid neli gruppi pikereivaid pommitajaid Ju-87 (II/StG1, III/StG1, I/StG2 ja III/StG2). Nende relvastuses oli kokku **103 lennukorras** „Junkersit“.

Nii palju oli neid 22. juuni hommikul. Kahe päeva pärast 24. juuni hommikul oli nelja pikereijate grupi koosseis vastavalt 28, 24, 19 ja 20 lahingukorras lennukit. Koos staabimasinatega 96 lennukit. 24. juuni õhtuks jäi neid veelgi vähem. Vähemalt 9 lennukit StG1 koosseisust tulistati sel päeval alla Minski kohal Zahharovi diviisi (43.hävituslennuväe diviis) hävitajate poolt.

Üldse oli aeglane ja nõrgalt soomustatud „viisukandja“ sageli hävitajatele kergeks saagiks (eriti pikereingust välja tulles, mil nii lendur kui ka pardalaskur olid ülekoormuse tõttu poolenisti meelemärkuseta seisundis). Näiteks tulistati III/StG1 komandör hauptman G.Malke kolm korda alla rindejoone taga nõukogude vägede asetuses. Kaks korda tuli ta iseseisvalt tagasi, aga kolmandal korral, 8. juulil 1941.a,

toodi ta rindejoone tagant ära spetsiaalse otsingukomando poolt. Juba 23. juunil 1941.a tulistati Kaunas-Vilniuse maanteel õhulahingus alla I/StG2 komandör Hitschold. Kümnete realendurite nimesid pole ajalugu lihtsalt säilitanud...

Et lugeja saaks täiel määral hinnata seda „saksa lennuväe mitmekordset arvulist ülekaalu“, märgime, et nõukogude pommituslennuväe diviiside koosseisus, mis võtsid osa Polõnini poolt kirjeldatud operatsioonist, oli 1. juuni 1941.a **seisuga 453 lahingukorras pommitajat**. Ning seda ilma vananenud TB3-sid arvestamata. Tasub ka mainida, et saksa Do-17Z maksimaalne pommikoormus oli 1000 kg, meie „vananenud“ SB-1 – 1600 kg ja uuel DB-3f-1 – 2500 kg.

Umbusklik lugeja mõtleb juba tõenäoliselt, et arvatavasti oli Boldini RMG vööndis tegutsenud Luftwaffe 8.LK kõige väikesearvulisem ja nõrgem saksa lennuväekorpustest. Kahjuks polnud see nii. Tema koosseisu kuulunud pikeerivate pommitajate koondis oli kõige suurem kogu Nõukogude-Saksa rindel.

2.LK koosseisus (armeegrupi „Mitte“ lõunatiib) oli ainult kolm gruppi pikeerijaid (94 korras „Junkersit“ 22. juuni hommikul, 88 tk. – 24. juunil 1941.a).

Ja see ongi kõik! Armeegruppide „Nord“ ja „Süd“ (Baltimaad, Ukraina, Moldaavia) koosseisus polnud sõja alguses **mitte ühtegi** pikeerivat pommitajat Ju-87!

Vähe sellest, et Loode- ja Läänerinde kokkupuutekohal tegutsenud saksa lennuväe jõud olid **tühiselt väikesed selleks, et kolme päevaga jahvatada läbi kaks nõukogude mehkorpust**. Pole kindel, et nad üldse suuremastaabiliselt tegelesid Boldini RMG vastu võitlemisega.

Nende ees seisis hoopis teistsugused ülesanded.

Pikeerivate pommitajate peamiseks ülesandeks oli edasitungivatele tankigruppidele õhutoetuse andmine.

See taktika näitas oma kõrget efektiivsust Prantsusmaale tungimisel. Just sellele koostööle põhinedes tehtigi kõik 1941.a suve operatiivplaanid. Lisaks oli selline taktika ainuvõimalik olukorras, kus kaks kolmandikku saksa tankidest olid relvastatud väikesekaliibriliste kahuritega (või polnud neil üldse suurtüki-relvastust). Ilma lennuväepoolse tuletoetuseta ei olnud neil lihtsalt millegagi vastase kaitsevöönditest läbi murda. Just seetõttu tegutsesid need kaks lennuväekorpust (2. ja 8.), mille koosseisus olid pikeerivad Ju-87 lennukid, täpselt kahe „eriti tugeva tankikoondise“ (niimoodi nimetati neid „Barbarossa“ plaanis s.t Hothi ja Guderiani tankigrupi) pealetungivööndis.

Kuid ka selle ülesande täitmisele ei saanud Luftwaffe juhatus täiel määral keskenduda, kuna Nõukogude Liidu vastase sõja esimestel päevadel oli tal veelgi tähtsam ja pakilisem ülesanne: nõukogude lennuväe mitmekordses ülekaalus olevate jõudude mahasurumine.

Kõik selgub võrdluses. Pealetungi ajal Läänes 1940.a. mais koondasid sakslased 300 km pikkusele rindele (Rotterdamist Saarbrückenini) **27** hävituslennuväe gruppi, millede koosseisus oli erinevatel andmetel **1250-1350 „Messerschmitti“**.

Nende vastas seisvatel liitlastel (Prantsuse, Hollandi, Belgia õhujõud ja kümme eskadrilli Inglise hävitajaid) oli kokku **700-750 lennukit**. Teiste sõnadega oli Luftwaffel peaaegu kahekordne arvuline ülekaal, millele lisandus Me-109 tehniline paremus suurema osa liitlaste lennukite ees.

Sellises situatsioonis said Luftwaffe pommitajad (**49** lennugruppi, **1985** erinevat tüüpi lennukit s.o peaaegu **7 lennukit ühe sissetungirinde kilomeetri** kohta) tegeleda oma „otsese ülesandega“. Muide – ka 7 pommitajat ühe kilomeetri kohta on vähevõitu. Ennesõjaaegne nõukogude teadus arvestas, et armee pealetungivööndis tuleb luua tiheduseks 15-20 lennukit ühe rindekilomeetri kohta. 22. juunil 1941.a. koondasid sakslased Nõukogude Liidu vastu **22** hävituslennuväe gruppi (**66** eskadrilli), mille koosseisus oli kõigest **1036** lennukit. Nende vastas seisis nõukogude õhujõud, kus ainuüksi läänepoolsete sõjaväeringkondade koosseisus oli **64** hävituslennuväe polku (**320** eskadrilli), kus oli relvastuses umbes **4200** lennukit. Veel **763** hävitajat oli merelennuväes. Ja see oli alles jäämäe tipp!

Nõukogude lennuväe eesliinil olnud grupeeringu selja taga olid tohutu suured lennukite, lennuväeosade ja lendurite reservid. Piisab sellest, kui mainida, et juba sõja neljandal päeval (25. juuni) said Läänerinde õhujõud täienduseks kaks lennuväediviisi (s.o umbes **400-500** lennukit), mis paisati siia sisemaistest sõjaväeringkondadest. Sõja seitsmeteistkümnendaks päevaks (9. juuli) said sellesama Läänerinde õhujõud täienduseks veel **452** lennukit. Ei maksa üllatuda selliste arvude peale. Ainuüksi Punaarmee õhujõudude hävitajate arv oli (kõige konservatiivsema allika järgi) **11 500** lennukit.

Kui sellises situatsioonis oligi sakslastel mingi pisike šanss ülekaalu haaramiseks õhus, siis seisnes see selles, et kontsentreerida kogu lennuväe jõud – sealhulgas ka pommitajate ja ründelennukite – nõukogude õhujõudude maapealse struktuuri hävitamisele.

Aga mis jõud need sellised olid? Kogu rindel Läänemerest kuni Musta mereni (see on üle 1500 km linnulennult) oli sakslastel **35** lennugruppi, mille relvastuses oli (arvestades nii korras kui ka ajutiselt

remondis olevaid) **917 „horisontaalset“ ja 306 pikeerivat pommitajat. Vähem kui üks lennuk** iga rindekilomeetri kohta!

Ja selliseid nõrkasid jõudusid tuli veel tükeldada, maavägede toetamisest (sealhulgas ka Boldini RMG vastu võitlemisest) kõrvale jätta, et sooritada nendega enesetapjalikke (sest just niisugused olid rünnakud vaenlase lennuväljade pihta, kui seal osutati organiseeritud vastupanu) rünnakuid nõukogude hävituslennuväe polkude lennuväljade vastu.

Iseloomulik näide: käskkirjas Nr.3, mille kirjutas H.Hoth 23. juuni õhtul, oli lennuväega koostöö suhtes kirjas järgmine:

„...8.LK baseerub ümber ajutistele lennuväljadele Varena rajoonis ja jätkab rünnakuid kaugemal idas olevate vaenlase lennuväeosade vastu“. Teiste sõnadega – ärge õhutoetusega arvestage...

Ei, autor ei kavatse sugugi hakata süüdistama otseses vales neid mittetoimunud vastulöögis osalenuid, kes kirjutavad sellest, et saksa lennukid „ajasid sõna otseses mõttes taga ka üksikuid masinaid“. Osa neist väljalendudest, mida suutsid sõja esimestel päevadel sooritada 8.LK poolteistsada pommitajat, oli tõenäoliselt suunatud ka Boldini RMG vastu. Osa tehnika kaotustest sündis tõesti nende rünnakute tõttu, mõned karistamusest jultunuks läinud Luftwaffe piloodid ajasid ehk tõesti üksikuid autosid taga. Ning neile inimestele, kellele lärmakas nõukogude propaganda sõjaeelsetel aastatel pähe tagus, et meie lennuvägi on kõigist kiirem, lendab kõigist kõrgemale ja paremini, mõjus selline vaatepilt äärmiselt masendavalt ja seetõttu süübis mällu.

Reaalsed Luftwaffe „saavutused“ olid märksa tagasihoidlikumad. Vähemalt kirjutasid niimoodi oma aruannetes need komandörid, kellel polnud vaja otsida õigustusi ja „objektiivseid põhjusi“.

„Kaotused vaenlase pommitamise ja kuulipildujatule tõttu, vaatamata madalatele ründekõrgustele ja vaenlase lennuväe absoluutsele üleolekule õhus, osutusid väga väikesteks“. Need on read 2.laskurkorpuse staabi 2.osakonna ülema asetäitja kapten Garani ettekandest. See oli toosama korpus, mille diviisid (100. ja 161.laskurdiviis) peatasid mõneks päevaks vaenlase tankide edasiliikumise Minski põhjaservas.

Loomulikult võime leida ka teistsuguseid näiteid. Loomulikult on igaühel õigus uskuda neisse müütidesse, mis on talle meelepärased. Räägitakse, et usk toob kergendust. Aga usk sellesse, et Punaarmee katastroofilise purustamise sõja algul saab kirjutada saksa lennuväe nõrkade jõudude kaela, kergendas tunduvalt (ja teeb seda veel praegugi) Teise Maailmasõja ajaloo võltsijate ülesannet.

See peatükk oli juba lõpetatud, kui autorile sattus silma selline katkend Ju-87 loomise ja lahingulise kasutamise ajaloost:

„...NSVL vastu peetud sõja neljandal päeval pommitasid StG2 koosseisu kuuluvad pikeerijad 60 nõukogude tanki kogunemiskohta 80 km Grodnost lõuna pool...“

Nõukogude tankid Grodnost lõunas – see just ongi meie 6.MK ja ka aeg vastab täiesti Boldini RMG ebaõnnestunud vastulöögile. Loeme edasi:

*„...hiljem selgus, et õnnestus rivist välja lüüa **ainult üks tank...**“*